

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Scrúdú na hArdteistiméireachta

Gaeilge

Páipéar 2

Ardleibhéal

3 uair 5 nóiméad

200 marc

**Tabhair an ceistpháipéar seo ar ais.
Cuirfear ar ais chuig Coimisiún na Scrúduithe Stáit é.**

Léigh na treoracha ar leathanach 3

Treoracha d'iarrthóirí

Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.

Freagair gach ceist (Ceist 1, Ceist 2, Ceist 3 agus Ceist 4).

Ceist 1: Freagair Léamhthuiscint A (50 marc) agus Léamhthuiscint B (50 marc).
Tá Ceist 1 – 5 ar aon mharc. Glacfar le freagraí i d'fhocail féin nó
i bhfocail an tsleachta, de réir mar a éilíonn an cheist.
Ní mór Ceist 6(b) a fhreagairt i d'fhocail féin, áfach.

Ceist 2: Freagair Ceist 2A (30 marc) nó Ceist 2B (30 marc).
2A. Prós Ainmnithe
Freagair ceist **amháin** as do rogha de 2A (a) nó 2A (b).
nó
2B. Prós Roghnach
Freagair ceist **amháin** as do rogha de 2B (a) nó 2B (b).

Ceist 3: Freagair Ceist 3A (30 marc) nó Ceist 3B (30 marc).
3A. Filíocht Ainmnithe
Freagair ceist **amháin** as do rogha de 3A (a) nó 3A (b).
nó
3B. Filíocht Roghnach
Freagair ceist **amháin** as do rogha de 3B (a) nó 3B (b).

Ceist 4: An Litríocht Bhreise (40 marc)
Freagair do rogha ceann **amháin** as Ceist 4 (A, B, C, D, E nó F).

Freagair Léamhthuiscint A agus Léamhthuiscint B anseo.

A – 50 marc

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna ar fad a ghabhann leis.

Fíbín agus Drámaíocht na Gaeilge

1. Bunaíodh an compántas iomráiteach Fíbín ar an 12 Samhain 2003 i nGaeltacht Chonamara. Ba cheannródaí Fíbín ó thaobh dhrámaíocht agus scéal na Gaeilge a chur chun cinn ar oileán na hÉireann. Ní bréag a rá go raibh Fíbín ar cheann de na compántais drámaíochta b'uaimhianaí agus ba ghnóthaí sa tír le blianta beaga anuas. Tá níos mó ná daichead seó léirithe acu agus tá drámaí Gaeilge curtha ar siúl acu ar fud na cruinne: san Eoraip, san Afraic, i Meiriceá agus dar ndóigh, i ngach cearn d'Éirinn. Ba ghnách leo dul ar camchuairt timpeall na hÉireann le drámaí oideachasúla trí Ghaeilge do scoláirí na tíre. Bhí sé mar phríomhchuspóir ag Fíbín drámaí taitneamhacha a léiriú trí mheán na Gaeilge d'aos óg na tíre. Chruthaigh agus léirigh Fíbín drámaí agus scéalta a bhí fréamhaithe go daingean i bhféiniúlacht na hÉireann. Bhí clú agus cáil ar an dialóg agus ar an stíl nua-aimseartha, uathúil a bhain le saothar Fíbín. Baineadh úsáid as teicnící ilmhódacha amhail ceol, maisc, puipéadóireacht agus mím chun deacrachtaí a bhain le baic teanga a laghdú.

2. Ar an 17 Bealtaine 2021 fógraíodh go raibh stiúir glactha ag Fíbín ar an Taibhdhearc, amharclann náisiúnta na Gaeilge i lár chathair na Gaillimhe. Bheadh Fíbín freagrach as clár ealaíon na Taibhdheirce a léiriú go ceann trí bliana, athrú radacach ar an gcur chuige a bhí san amharclann roimhe sin. Mhaígh Fíbín go raibh sé i gceist acu straitéis a fhorbairt le cinntiú go mbeadh rath ar dhrámaíocht na Gaeilge san am atá romhainn. Dúradh go raibh sé i gceist acu foireann lárnach a earcú agus go mbeadh daoine ag teastáil le réimse leathan post a líonadh. Dúirt Darach Ó Tuairisg, Príomhfheidhmeannach agus bunaitheoir Fíbín, gurbh údar bróid dóibh go raibh compántas Gaeltachta chun stiúir a ghlacadh ar amharclann náisiúnta na Gaeilge den chéad uair. Mhínigh Ó Tuairisg go raibh branda láidir ag an Taibhdhearc agus go raibh sí ar cheann de na spásanna amharclannaíochta ba

dheise sa tír. Bhí sé go láidir den tuairim go raibh féidearthachtaí móra ann amharclannaíocht na Gaeilge a neartú sa todhchaí. Chuirfeadh an Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán maoiniú ar fáil don togra. Mhairfeadh an maoiniú sin ar feadh trí bliana.

3. Ainneoin na srianta le linn phaindéim Covid-19, d'éirigh le Fíbín bealaí cruthaitheacha a aimsiú chun an pobal a thabhairt le chéile go sábháilte don amharclannaíocht bheo. Sa bhliain 2020 léirigh Fíbín an seó *Fiach* amuigh faoin aer ag ceanncheathrú an chompántais i gConamara. Seó speisialta bríomhar a bhí ann ina raibh scáileán mór agus ceol beo. Nuair a léirigh siad *Cogadh na Saoirse* sa bhliain 2021, is de shiúl na gcós a chuaigh an lucht féachana ó ardán go hardán. Shiúil an lucht féachana isteach trí chuirtíní dearga go domhan an dráma agus tugadh siar go dtí aimsir Chogadh na Saoirse iad. Ba amuigh faoin aer i gceanncheathrú Fíbín i mBaile na hAbhann a cuireadh an dráma i láthair. Bhí 14 stáitse ar an seoit, a bhí scaipthe ar fud ceithre acra talún. Baineadh feidhm as páirceanna, as crainn agus as an spéir féin mar chuid den seoit faoin aer. Chuir banna ceoil beo, a bhí faoi stiúir Dessie Harrington, agus os cionn caoga aisteoir scéal Chogadh na Saoirse i láthair don lucht féachana. Tugadh ar thuras corraitheach iad a bhí ina aoir in amanna, ina cheoldráma, ina dhráma cistine agus ina sheó sráide. Ní dócha go bhfacthas leithéid *Cogadh na Saoirse* in Éirinn roimhe sin.

4. Ghlac 'Fíbín sa Taibhdhearc' páirt sa togra tras-Eorpach Phōnē ar na mallaibh. Bhí an compántas Fíbín ina ionadaí thar cheann na hÉireann sa togra sin. Chuaigh Fíbín ar camchuairt sa Ghearmáin, sa Ghailís agus sa Bhriotáin mar chuid den togra le míreanna as an dráma nuascríofa *An Fear Liath* a chur ar stáitse. Thug an togra Phōnē compántais mhionteanga ó cheann ceann na hEorpa le chéile le bheith ag obair le chéile agus ag foghlaim óna

chéile. Ocht n-amharclann ar fad a bhí páirteach sa tionscadal amharclannaíochta sin. An aidhm a bhí leis an togra ná dea-chleachtas a roinnt agus aird a tharraingt ar an obair iontach amharclannaíochta a dhéantar i mionteangacha na hEorpa. Tar éis dóibh a bheith páirteach sa togra Phōnē, tá sé ráite ag Fíbín go bhfuil go leor le foghlaim sa tír seo faoin gcaoi a gcaitear leis na healaíona agus leis an nGaeilge. Níl an maoiniú ceart ná an straitéis cheart againn, a dúirt siad, maidir leis na healaíona ná maidir le caomhnú mionteanga i gcomparáid le tíortha eile san Eoraip. Níl amhras ar bith, áfach, ach go raibh Fíbín fíorbhródúil as a bheith páirteach sa togra mar go dtugann sé léargas ar an saibhreas cultúrtha atá againn mar Eorpaigh.

5. Baineadh stangadh as domhan na drámaíochta Gaeilge nuair a fógraíodh ar an 12 Samhain 2024 go gcuirfí deireadh leis an gcompántas amharclannaíochta Fíbín. D’admhaigh Darach Ó Tuairisg gur cinneadh an-deacair a bhí ann

deireadh a chur leis an gcompántas. Dúirt Ó Tuairisg gur easpa tacaíochta ó na heagraíochtaí stáit atá freagrach as na healaíona in Éirinn an phríomhchúis leis an gcinneadh a rinne Fíbín éirí as an amharclannaíocht. Mhínigh sé go raibh cúig chompántas drámaíochta lán-Ghaeilge ar oileán na hÉireann nuair a thosaigh Fíbín, ach anois gurbh é Fíbín an compántas deireanach neamhspleách. Ghabh Ó Tuairisg buíochas le go leor daoine a chabhraigh agus a thacaigh le Fíbín i gcaitheamh na mblianta. Ina measc, luaigh sé Brendan Murray a stiúraigh *An Triail*, dráma atá ar an mbóthar ó bhí 2008 ann agus a cuireadh ar stáitse na Taibhdheirce den uair dheireanach i mí na Samhna 2024. Mar thoradh ar chinneadh Fíbín éirí as an amharclannaíocht, níl compántas amharclannaíochta ar bith fágtha in Éirinn atá ag feidhmiú go gairmiúil agus go lánaimseartha trí Ghaeilge.

Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla

Ceisteanna

- (a) Scríobh síos **dhá** bhealach a léirítear gur chompántas uailmhianach agus gnóthach é Fíbín. (Alt 1)

(b) (i) Cad a bhí mar príomhchuspóir ag an gcompántas Fíbín? (Alt 1)

(ii) Breac síos rud **amháin** faoi na drámaí agus scéalta a chruthaigh agus a léirigh Fíbín? (Alt 1) (7 marc)
- (a) Luaigh **dhá** phointe eolais faoina raibh i gceist ag Fíbín a dhéanamh nuair a fógraíodh go raibh stiúir glactha acu ar an Taibhdhearc. (Alt 2)

(b) (i) Cén t-údar bróid a bhí ag Fíbín, dar leis an bPríomhfheidhmeannach, Darach Ó Tuairisg? (Alt 2)

(ii) Scríobh síos an **dá** phointe eolais faoin maoiniú don togra a luaitear in alt a dó. (Alt 2) (7 marc)
- (a) Breac síos **dhá** phointe eolais faoin seó speisialta *Fiach* a léirigh Fíbín sa bhliain 2020. (Alt 3)

(b) (i) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoin seit a bhí in úsáid don dráma *Cogadh na Saoirse*. (Alt 3)

(ii) Tabhair **dhá** phointe eolais faoin turas ar ar tugadh an lucht féachana le linn an dráma *Cogadh na Saoirse*. (Alt 3) (7 marc)
- (a) Luaigh **dhá** rud faoin bpáirt a ghlac ‘Fíbín sa Taibhdhearc’ sa togra Phōnē ar na mallaibh. (Alt 4)

(b) (i) Cén aidhm a bhí leis an togra Phōnē, dar leis an údar? (Alt 4)

(ii) Luaigh **dhá** rud nach bhfuil i gceart ag an tír seo i gcomparáid le tíortha eile san Eoraip, dar le Fíbín. (Alt 4) (7 marc)
- (a) Cén fáth ar baineadh stangadh as domhan na drámaíochta Gaeilge? (Alt 5)

(b) (i) Cad é an príomhchúis leis an gcinneadh a rinne Fíbín, dar le Darach Ó Tuairisg? (Alt 5)

(ii) Tabhair **dhá** phointe eolais faoin dráma *An Triail* a luaitear in alt a cúig. (Alt 5) (7 marc)
- (a) Aimsigh sampla den bhriathar saor san Aimsir Chaite in Alt 2 **agus** sampla d’ainmfhocal baininsneach san uimhir iolra in Alt 4.

(b) Bunaithe ar an eolas sa sliocht thuas, cén léargas a fhaigheann tú ar an gcompántas amharclannaíochta Fíbín? Tabhair **dhá** phointe eolais, i **d’fhocail féin**, as an sliocht, mar thacaíocht le do fhreagra. (Is leor **60** focal.) (15 mharc)

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna **ar fad** a ghabhann leis.

Aonach Tailteann – Féile Ársa Ghaelach

1. Má fhéachtar ar an stair a bhaineann le hAonach Tailteann, feictear go bhfuil tagairtí don téarma ‘Tailteann’ i gcúrsaí spóirt na hÉireann chomh fada siar le 600 bliain roimh theacht na Críostaíochta. De réir na miotaseolaíochta Gaelaí agus a bhfuil ráite sna hAnnála agus sa tseanfhilíocht, ba é Lugh Lámhfhada a chuir Aonach Tailteann ar bun an chéad lá riamh. D’eagraigh sé an fhéile in ómós dá mháthair altrama, an Bhanríon Tailtiu, i ndiaidh di bás a fháil. Ba cheardaí den scoth é Lugh Lámhfhada agus ba shaighdiúir é de chuid Thuatha Dé Danann, buíon ón miotaseolaíocht. Dhéantaí Aonach Tailteann a cheiliúradh gach bliain aimsir fhéile Lughnasa agus ba dheis é d’Ard-Rí na hÉireann a chumhacht agus a thionchar a léiriú. Bhí trí phríomhaidhm le hAonach Tailteann: meas a léiriú ar na mairbh, dlíthe nua a dhearbhu agus scileanna spóirt a thaispeáint. Bhíodh rásaí capall, lúthchleasaíocht, ceol agus damhsa ag ceartlár na mórfhéile sin. Luaitear in Annála na gCeithre Máistrí gur cuireadh an t-aonach ar siúl beagnach gach uile bhliain ar feadh na gcéadta bliain. Deirtear go raibh teacht na Normannach go hÉirinn sa bhliain 1169 ina chreill bháis ag Aonach Tailteann, áfach, rud a d’fhág gur deireadh ré a bhí ann.

2. Ag deireadh an 19ú haois, bhí borradh faoi athbheochan na Gaeilge agus an chultúir Ghaelaigh ar thaobh amháin agus bhí míshuaimhneas polaitíochta ag bailiú nirt ar an taobh eile. Idir na blianta 1921 agus 1922, áfach, cuireadh tús le ré nua i stair na hÉireann. Síníodh agus deimhníodh an Conradh Angla-Éireannach agus bhí údar ag Éirinn a stádas mar shaorstát agus a féiniúlacht uathúil a léiriú don saol. Bhí fíis uaimhianach ag roinnt náisiúnaithe cultúrtha Aonach Tailteann a athbhunú. Theastaigh ó Rialtas an tSaorstáit cur in iúl don domhan mór go raibh saoirse chultúrtha bainte amach ag an stát agus cinneadh féile ocht lá a chur ar siúl sa bhliain 1922. Rinne Michael Davitt agus Maurice Davin iarracht leas a bhaint as an ngluaiseacht nuabhunaithe, Cumann Lúthchleas Gael, chun a bhfís a fhíorú ach níor éirigh leo. Bhí cúrsaí

polaitíochta na tíre ina gcóir thuathail ag an am agus bhris Cogadh na gCarad amach ar an 28 Meitheamh 1922. Ar ndóigh, bhí drogall ar chuariteoirí iasachta teacht go hÉirinn agus cuireadh féile na bliana 1922 ar athló.

3. Cé go raibh Baile Átha Cliath ina fhothrach mar thoradh ar léirscrios an chogaidh, níor ligeadh fíis Aonach Tailteann i ndearmad. Sa bhliain 1924 bhronn Rialtas an tSaorstáit £10,000 ar Pháirc an Chrócaigh chun Ardán Uí Ógáin a thógáil ionas go mbeadh sé ina cheanncheathrú do na himeachtaí ar fad. Bhí páirt lárnach ag J. J. Walsh, an tAire Poist agus Teileagraf, in athbheochan na seanfhéile ársa agus cuireadh Cluichí Tailteann ar siúl. Bhí an fhéile chuimsitheach spóirt agus chultúir sin ar siúl 2-17 Lúnasa 1924. 20,000 duine a bhí i láthair don searmanas oscailte a bhí ar siúl i bPáirc an Chrócaigh. Imríodh liosta gan áireamh de chluichí le linn na féile – snámh, deacatlan, lúthchleasaíocht, rothaíocht, peil Ghaelach, iománaíocht, ficheall, billéardaí, iomrascáil agus luamhaireacht ina measc. Chomh maith leis sin, bhí ceol, filíocht, drámaíocht, próis, damhsa agus scéalaíocht iomaíoch ina ndlúthchuid de na himeachtaí. Eagraíodh comórtais phéintéireachta, ealaíne agus cheardaíochta lena chois sin. Féile chaithréimeach a bhí ann a mheall lucht féachana de 250,000 ó chian agus ó chongar. Bhí breis agus 6,000 iomaitheoir páirteach i gCluichí Tailteann, níos mó ná an méid a bhí san iomaíocht sna Cluichí Oilimpeacha i bPáras na Fraince an samhradh céanna.

4. Beartaíodh Cluichí Tailteann a reáchtáil gach ceithre bliana, timpeall an ama chéanna leis na Cluichí Oilimpeacha. Léiriú ar lúthchleasaíocht, ar chultúr, ar cheardaíocht agus ar fhéiniúlacht na nGael a bhí i gCluichí Tailteann agus é mar aidhm leo a bheith ar comhchéim le Cluichí Oilimpeacha na linne sin. Bhí Cluichí Tailteann éagsúil leis na Cluichí Oilimpeacha, áfach, mar go raibh sé éigeantach a bheith i d’Éireannach, nó a bheith de bhunadh na hÉireann, chun páirt a ghlacadh iontu. Bhí sé de chuspóir le Cluichí Tailteann daoine mór le rá a mhealladh chun na tíre agus mar sin rinneadh eisceachtaí i gcás leithéidí

<p>Johnny Weissmuller, snámhaí, agus Gene Tunney, dornálaí, beirt Mheiriceánach. Siombail le haghaidh stát nua a bhí i gCluichí Tailteann, is é sin stát neamhspleách, forásach na hÉireann. Chabhraigh siad freisin le forbairt thionscal na turasóireachta in Éirinn agus tugadh cuireadh do dhaoine mór le rá ón iasacht teacht chun na tíre chucu. Eagraíodh Cluichí Tailteann arís sa bhliain 1928, tráth a bhí na Cluichí Oilimpeacha ar siúl in Amstardam na hÍsiltíre. D'éirigh thar barr le cluichí na bliana 1928. Bhí breis agus tríocha imeacht éagsúil ar siúl a bhféadfadh iomaitheoirí páirt a ghlacadh iontu.</p> <p>5. Sa bhliain 1932 tháinig ísliú ar an stádas a bhain le Cluichí Tailteann mar gheall ar shraith imeachtaí mí-ámharacha. Bhí Cluichí Oilimpeacha an tsamhraidh ar siúl in Los Angeles, Meiriceá, agus bhí deacrachtaí ag daoine freastal ar an dá imeacht. Mar thoradh ar chúlú eacnamaíochta na dtríochaidí bhí an t-airgead gann i gcás na rannpháirtithe agus lucht eagraithe na gCluichí</p>	<p>araon. Níor thacaigh Éamon de Valera, a bhí i gceannas ar an rialtas, le Cluichí Tailteann ach an oiread agus thug sé le fios nach leanfadh na cluichí ar aghaidh i ndiaidh na bliana 1932. Botún ollmhór a bhí i gcinneadh de Valera, dar le J. J. Walsh. Ar an 2 Lúnasa 2024 cuireadh ócáid ar siúl i Leabharlann Náisiúnta na hÉireann i mBaile Átha Cliath chun comóradh a dhéanamh ar athbheochan Chluichí Tailteann, a tharla céad bliain roimhe sin. Rinneadh cur i láthair ann ar an miotaseolaíocht, ar an stair agus ar na daoine a bhí bainteach le scéal Chluichí Tailteann. Cé gur tháinig deireadh le Cluichí Tailteann, tá a lorg fós le feiceáil ar chúrsaí spóirt in Éirinn. Bunaíodh Rás Tailteann, príomhócáid rothaíochta na hÉireann, sa bhliain 1953 agus chuir Cumann Lúthchleas Gael Corn Tailteann, an comórtas tánaisteach i gCraobh Shinsearach Peile na hÉireann, ar bun sa bhliain 2022. Is deas an rud é go bhfuil iomrá fós ar an aonach a chuir Lugh Lámhfhada ar bun fadó.</p> <p style="text-align: right;"><i>Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla</i></p>
---	---

Ceisteanna

1. (a) Luaigh an **dá** cheangal a bhí idir Lugh Lámhfhada agus Aonach Tailteann. (Alt 1)
(b) (i) Cén deis a thugadh Aonach Tailteann d'Ard-Rí na hÉireann? (Alt 1)
(ii) Cén tionchar a bhí ag teacht na Normannach ar Aonach Tailteann? (Alt 1)
(7 marc)
2. (a) Cén **dá** rud éagsúla a bhí ag tarlú in Éirinn ag deireadh an 19ú haois? (Alt 2)
(b) (i) Conas a cuireadh tús le ré nua i stair na hÉireann idir na blianta 1921 agus 1922? (Alt 2)
(ii) Scríobh síos fáth **amháin** ar cuireadh féile na bliana 1922 ar athló. (Alt 2)
(7 marc)
3. (a) Tabhair **dhá** phointe eolais faoi J. J. Walsh. (Alt 3)
(b) (i) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoi shearmanas oscailte Chluichí Tailteann 1924. (Alt 3)
(ii) Luaigh **dhá** phointe eolais a léiríonn gur fhéile chaithréimeach a bhí i gCluichí Tailteann sa bhliain 1924. (Alt 3)
(7 marc)
4. (a) Conas a bhí Cluichí Tailteann éagsúil le Cluichí Oilimpeacha na linne sin? (Alt 4)
(b) (i) Cén fáth a ndearnadh eisceachtaí i gcás leithéidí Johnny Weissmuller agus Gene Tunney? (Alt 4)
(ii) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoi Chluichí Tailteann a eagraíodh sa bhliain 1928. (Alt 4)
(7 marc)
5. (a) Luaigh **dhá** rud a deirtear faoi Éamon de Valera. (Alt 5)
(b) (i) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoin ócáid a cuireadh ar siúl i Leabharlann Náisiúnta na hÉireann i mBaile Átha Cliath ar an 2 Lúnasa 2024. (Alt 5)
(ii) Cad iad na loirg de Chluichí Tailteann atá fós le feiceáil ar chúrsaí spóirt in Éirinn? (Alt 5)
(7 marc)
6. (a) Aimsigh sampla de bhriathar san Aimsir Ghnáthchaite in Alt 1 **agus** sampla d'ainmfhocal firinscneach sa Tuiseal Ginideach uatha in Alt 5.
(b) Bunaithe ar an eolas sa sliocht thuas, déan plé ar **dhá** léargas a thugtar dúinn sa sliocht seo ar stair an spóirt in Éirinn. Bíodh tagairt **amháin** ón sliocht agat, **i d'fhocail féin**, ag tacú le gach léargas a luann tú i do fheagra. (Is leor **60** focal.)
(15 mharc)

Freagair Ceist **2A** (Prós Ainmnithe) *nó* Ceist **2B** (Prós Roghnach).

2A. Prós Ainmnithe

Freagair do rogha ceann **amháin** de (a) *nó* (b) thíos.

(a) Hurlamaboc

‘Sa sliocht as an úrscéal *Hurlamaboc* is duine leithleach í Lisín agus is beag suim atá aici ina teaghlach.’

Déan plé ar an ráiteas sin.

(30 marc)

nó

(b) Oisín i dTír na nÓg

‘Tá ról lárnach ag an draíocht agus ag an dílseacht in imeachtaí an scéil béaloidis *Oisín i dTír na nÓg*.’

Déan plé ar an ráiteas sin.

(30 marc)

2B. Prós Roghnach

Freagair do rogha ceann **amháin** de (a) *nó* (b) thíos.

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Prós Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bPrós Roghnach.

- (a)** Maidir leis an ngiota as an **úrscéal roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, ainmnigh príomhphearsa (príomhcharachtar) an úrscéil sin. Déan plé ar an gcaidreamh atá ag an duine sin le pearsa (carachtar) amháin eile sa ghiota as an úrscéal.

Ní mór teideal an úrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

(30 marc)

nó

- (b)** Maidir leis an **scéal béaloidis roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, luaigh **dhá** cheann de na tréithe béaloidis is mó atá le sonrú sa scéal. Déan plé ar thábhacht na dtréithe sin in imeachtaí an scéil.

Ní mór teideal an scéil béaloidis sin a scríobh síos go cruinn.

(30 marc)

FILÍOCHT AINMNITHE nó FILÍOCHT ROGHNACH

30 marc

Freagair Ceist **3A** (Filíocht Ainmnithe) *nó* Ceist **3B** (Filíocht Roghnach).

3A. Filíocht Ainmnithe

Freagair do rogha ceann **amháin** de (a) *nó* (b).

(a) Mo ghrá-sa (idir lúibíní)

(i) ‘Baineann an file úsáid éifeachtach as an gcodarsnacht chun a dearcadh ar a grá-sa a chur os ár gcomhair sa dán “Mo ghrá-sa (idir lúibíní)” (thíos).’

Déan plé ar an ráiteas seo.

(15 marc)

(ii) Déan cur síos ar an mothúchán is mó a mhúsclaíonn an dán ‘Mo ghrá-sa (idir lúibíní)’ ionat féin. (Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.)

(6 marc)

(iii) Cé a chum an dán seo? Scríobh nóta gairid ar shaol **agus** ar shaothar an fhile sin.

(9 marc)

Mo ghrá-sa (idir lúibíní)

Níl mo ghrá-sa
mar bhláth na n-airní
a bhíonn i ngairdín
(nó ar chrann ar bith)

is má tá aon ghaol aige
le nóiníní
is as a chluasa a fhásfaidh siad
(nuair a bheidh sé ocht dtroigh síos)

ní haon ghlaise cheolmhar
iad a shúile
(táid róchóngarach dá chéile
ar an gcéad dul síos)

is más slim é síoda
tá ribí a ghruaige
(mar bhean dhubh Shakespeare)
ina WIRE deilgní.

Ach is cuma san.
Tugann sé dom
úlla
(is nuair a bhíonn sé i ndea-ghiúmar
caora fíniúna).

(b) **An Spailpín Fánach**

(i) 'Faighimid léargas cruinn sa dán "An Spailpín Fánach" (thíos) ar shaol an spailpín agus ar an tréimhse inar mhair sé.'

Déan plé ar an ráiteas sin.

(15 mharc)

(ii) Críochnaíonn gach véarsa sa dán 'An Spailpín Fánach' leis na focail 'an spailpín fánach'.
Cén tábhacht a bhaineann leis an athrá seo, dar leat?

(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.)

(6 mharc)

(iii) Cén mheadaracht atá sa dán seo? Scríobh pointe **amháin** eolais faoin meadaracht seo agus léirigh do fhreagra le sampla cruinn as an dán.

(9 marc)

An Spailpín Fánach

Im spailpín fánach atáim le fada
ag seasamh ar mo shláinte,
ag siúl an drúchta go moch ar maidin
's ag bailiú galair ráithe;
ach glacfad *fees* ó rí na *gcroppies*,
cleith is píc chun sáite
's go brách arís ní ghlaofar m'ainm
sa tír seo, an spailpín fánach.

Ba mhinic mo thriall go Cluain gheal Meala
's as san go Tiobraid Árann;
i gCarraig na Siúire thíos do ghearrainn
cúrsa leathan láidir;
i gCallainn go dlúth 's mo shúiste im ghlaic
ag dul chun tosaigh ceard leo
's nuair théim go Durlas 's é siúd bhíonn agam –
'Sin chu'ibh an spailpín fánach!'

Go deo deo arís ní raghad go Caiseal
ag díol ná ag reic mo shláinte
ná ar mhargadh na saoire im shuí cois balla,
im scaoinse ar leataoibh sráide,
bodairí na tíre ag tíocht ar a gcapaill
á fhiafraí an bhfuilim hireálta;
'téanam chun siúil, tá an cúrsa fada' –
siúd siúl ar an spailpín fánach.

3B. Filíocht Roghnach

Freagair do rogha ceann **amháin** de (a) nó (b) thíos.

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Filíocht Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bhFilíocht Roghnach.

- (a)
- (i) Maidir le **dán nua-aimseartha rognach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, cad é príomhthéama an dáin, dar leat?
Déan plé ar an léiriú a thugtar ar an bpríomhthéama sin ó thús deireadh an dáin. (15 mharc)
- (ii) Déan cur síos ar an mothúchán is mó a mhúsclaíonn an dán ionat féin.
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Cé a chum an dán seo? Scríobh nóta gairid ar shaol **agus** ar shaothar an fhile sin. (9 marc)

nó

- (b)
- (i) Maidir le **dán seanaimseartha rognach** (dán a cumadh sa tréimhse **roimh** 1850) a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, scríobh síos príomhthéama an dáin, dar leat.
Déan plé ar an bhforbairt a dhéantar ar an bpríomhthéama sin ó thús deireadh an dáin. (15 mharc)
- (ii) Déan plé gairid ar atmaisféar an dáin.
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Cén teicníc fhileata is suimiúla sa dán, dar leat?
Tabhair **dhá** phointe eolais faoin teicníc sin sa dán. (9 marc)

Ní mór teideal an dáin sin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

LITRÍOCHT BHREISE

40 marc

Freagair do rogha ceann **amháin** as Ceist 4 (A, B, C, D, E nó F) thíos.

4A. An Triail

‘Is mór an tionchar atá ag na fir sa dráma *An Triail* ar shaol na mná óige Máire Ní Chathasaigh.’
Déan plé ar an ráiteas sin i gcás **beirt** de na fir sin. (40 marc)

4B. A Thig Ná Tit Orm

‘Sa dírbheathaisnéis *A Thig Ná Tit Orm*, tugann Maidhc Dainín cuntas taitneamhach dúinn ar a chuid scolaíochta agus ar chaitheamh aimsire agus é ag fás aníos i nGaeltacht Chiarraí.’
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4C. Tóraíocht Dhiarmada agus Ghráinne

‘Tugtar sárléiriú dúinn sa *Tóraíocht* ar thréithe agus ar iompar Ghráinne.’
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4D. Gafa

‘Sa sliocht as an úrscéal *Gafa*, faighimid léiriú scáfar ar shaol an déagóra Eoin, atá ag streachailt lena andúil, agus ar an dóigh a gcuireann a iompar isteach ar bhaill eile an teaghlaigh.’
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4E. Canary Wharf

‘Sa scéal *Canary Wharf*, faighimid léargas éifeachtach ar chás Éamoinn agus ar an dóigh ar chuir na cruinnithe le Prendergast agus Warrighe isteach air.’
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4F. Dánta Breise – A Chlann

Freagair **(i)**, **(ii)** agus **(iii)** thíos.

(i) Cad é príomhthéama an dáin ‘A Chlann’ (thall), dar leat?
Déan plé ar an gcaoi a léirítear an príomhthéama sin ó thús go deireadh an dáin. (20 marc)

(ii) A bhfuil i gceist leis na línte seo a mhíniú:
Dá bhféadfainn sibh a chosaint ar an saol so,
Chosnóinn!
I ngach bearna baoil,
Bheadh aingeal romhaibh! (10 marc)

(iii) An bhfuil teideal an dáin ‘A Chlann’ oiriúnach don dán seo, dar leat?
Is leor **dhá** phointe eolais. Bíodh tagairtí cruinne agat do théacs an dáin i do fhreagra. (10 marc)

A Chlann –

Dá bhféadfainn sibh a chosaint ar an saol so,
Chosnóinn!

I ngach bearna baoil,
Bheadh aingeal romhaibh!
Bheadh bhúr mbóthar réidh is socair –
Bhúr sléibhte 'na maolchnoic mhíne –
Bhúr bhfarraigí gléghorm
Ó d'fhág sibh cé mo chroí.

Chloífinn fuath is díoltas
Dá dtiocfaidís bhúr ngaor,
Thiocfainn eadar sibh is fearg Dé!
Dá bhféadfainn, dhéanfainn rud daoibh
Nár dheineas riamh dom féin –
Mhaithfinn daoibh gach peaca
'S d'agróinn cogadh ar phéin!

Fada uaim a ghluaisfidh sibh,
Ar bhúr mbealach féin
I bhfiacail bhúr bhfáistine,
Ná feicim ach im' bhuairt
Is cuma libh faoin anaithe,
Nó sin é deir sibh liom –
Ag tabhairt dúshláin faoi aithne na dtuar!

Ní liomsa bhúr mbrionglóidí ná bhúr mbealaí,
Ná ní liom bhúr smaointe ná bhúr ndearcadh!
Níl baint agam le rogha bhúr gcroí –
Le fuacht ná teas
Le lá ná oíche
Níl rogha agam i bhúr dtodhchaí
Níl agam ach guí. ...

Níl ábhar scrúdaithe ar bith ar an leathanach seo

Níl ábhar scrúdaithe ar bith ar an leathanach seo

**Tabhair an ceistpháipéar seo ar ais.
Cuirfear ar ais chuig Coimisiún na Scrúduithe Stáit é.**

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den *Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, 2000*. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh ná as úsáid neamhúdraithe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Gaeilge – Páipéar 2

3 uair 5 nóiméad